

LitLab

Schrijfhandleiding voor onderzoekers

Deze handleiding is bedoeld voor onderzoekers en universitair docenten die hun onderzoek of expertise willen vertalen naar een proef voor LitLab.

Wat is LitLab?

LitLab is een digitaal laboratorium voor literatuuronderzoek op de middelbare school. Door middel van digitale experimenten kunnen bovenbouwleerlingen proeven van academisch onderzoek naar de Nederlandse literatuur in brede zin: van Middeleeuwse verhalen tot hedendaagse popmuziek. De lessen sluiten aan bij recent academisch onderzoek en richten zich voor nu op het gebruik van digitale methoden en collecties die voor iedereen toegankelijk zijn. Zo vormt LitLab een schakel tussen leerlingen, docenten en onderzoekers. LitLab werd ontwikkeld aan de Universiteit Utrecht maar is het resultaat van samenwerkende onderzoekers van verschillende universiteiten. LitLab is geschikt voor alle scholen die leerlingen kennis willen laten maken met recent literatuuronderzoek.

Waarom LitLab?

LitLab is een antwoord op een aantal lacunes in het schoolvak Nederlands die het afgelopen jaar vastgesteld werden. Docenten bleken grote behoefte te hebben aan onderwijsmateriaal dat verband legt tussen het schoolvak Nederlands en de wetenschappelijke bestudering van de Nederlandse taal en cultuur, en dat leerlingen een onderzoekende houding aanleert. Het laboratorium beoogt bestaande methoden te verrijken en aan te vullen met een reeks enthousiasmerende en wetenschappelijk geïnspireerde opdrachten die de leerlingen tot literatuuronderzoekers maakt. Er bleek ook behoefte aan domeinoverstijgend onderwijs. Daarom sluit LitLab weliswaar vooral aan op het examendomein 'Literatuur', maar betreft in de proefopstellingen ook leerdoelen uit de andere subdomeinen van het schoolvak Nederlands (taalkunde, communicatie).

Wat is een proef?

In het lab werken leerlingen in iedere proef met een ander vraagstuk uit het hedendaagse literatuuronderzoek. LitLab sluit aan op de voorkennis van leerlingen over de Nederlandse literatuur en hoe die gelezen kan worden, en maakt ze wegwijs in de wereld van het onderzoek. Eerst wordt hun bestaande kennis over de Nederlandse literatuur uitgebreid met een uitleg over de vragen, concepten en methoden rond het specifieke vraagstuk dat de proef centraal stelt. Met de nieuw vergaarde kennis kunnen ze vervolgens zelf op onderzoek uit gaan. Dat doen ze aan de hand van opdrachten, online tools

en digitale collecties die ze helpen hun eigen vragen op te lossen. Leerlingen ontdekken zo de werkwijze, de diversiteit en de opbrengst van literatuuronderzoek.

De proeven hebben een vaste structuur met vijf stappen.

Stap 1: De voorbereiding

Een inleiding in de materie door middel van concrete voorbeelden waarbij aangesloten wordt op de voorkennis. Het centrale vraagstuk wordt gepresenteerd. Aan het eind van stap 1 staan enkele vragen die leerlingen helpen de gegeven voorbeelden verder te verkennen en te doorgronden.

Stap 2: De instrumenten (begrijpen)

De introductie van nieuwe begrippen of concepten die gaan dienen als onderzoeksinstrumenten, met een uitleg hoe deze concepten tot een antwoord op de in stap 1 geïntroduceerde onderzoeksvragen kunnen leiden. Aan het eind worden begripsvragen gesteld.

Stap 3: Het experiment (testen en/of analyseren)

Een introductie op de digitale tool of het materiaal en een instructie voor het gebruik ervan. De opdrachten in deze stap laten de leerlingen experimenteren met de tool of het materiaal en laat ze verbanden leggen met de vragen uit de vorige twee stappen.

Stap 4: De lakmoesproef (reflecteren/terugkoppelen)

Tijdens deze stap wordt de vorige stap geëvalueerd door middel van een grotere opdracht met meer eigen inbreng. Wat zeggen de resultaten? Zijn er conclusies te trekken? Argumentatie speelt in deze stap een belangrijke rol.

Stap 5: Het vrije experiment (verdiepen)

In de laatste stap krijgen leerlingen meer vrijheid en ruimte om te reflecteren op het gebruik van de tool en tot meer diepgang in de materie te komen. Leerlingen kunnen in deze stap bijvoorbeeld naar eigen inzicht verder experimenteren en daarover schrijven, debatteren over gerelateerde onderwerpen of creatief schrijven.

Wat is de doelgroep?

De proeven zijn bedoeld voor bovenbouwleerlingen van het havo en vwo. Er zijn verschillende niveaus, van 1 tot 3. Een hoger niveau duidt op meer of moeilijkere tekst, complexere concepten of meer vereiste vaardigheden. De niveau-aanduidingen zijn slechts een richtlijn, docenten kunnen zelf het beste inschatten welk niveau geschikt is voor hun klas.

De proeven zijn zo ontwikkeld dat ze los van elkaar kunnen worden gemaakt. Dat kan in oplopende moeilijkheidsgraad, maar noodzakelijk is dat niet. De volgorde kan ook door interesse van de leerlingen bepaald worden.

Een proef beslaat 1 à 2 lessen. Hoe lang een klas met een proef bezig is, hangt af van het niveau en of er gedeeltes als huiswerk worden meegegeven. In principe zouden stap 1 tot en met stap 3 in 1 lesuur moeten passen.

Leerlingen kunnen zelfstandig met de proeven aan het werk op een computer. Elke leerling heeft toegang tot internet nodig en een Worddocument of schrift om de antwoorden te noteren. Voor sommige proeven is aanvullend materiaal zoals koptelefoons of een roman nodig, dit staat per proef aangegeven.

Wanneer is mijn onderzoek geschikt voor LitLab?

In principe is iedere vorm van actueel letterkundig onderzoek een geschikte basis voor een proef. In de praktijk zijn er twee beperkingen. Ten eerste stimuleert LitLab leerlingen om zelfstandig onderzoek te doen naar relevant onderzoeksmateriaal en daarvoor moet dat materiaal dus online beschikbaar zijn, in de vorm van een collectie, digitale teksten, beeldmateriaal etc. Als er geen online materiaal beschikbaar is, is het ook mogelijk om enkele voorbeeldteksten of een eigen corpus downloadbaar op de site beschikbaar te stellen. Ten tweede moeten de eerste drie stappen van de proef binnen één lesuur passen.

Hoe maak ik een proef?

Als u denkt dat uw onderzoek interessant kan zijn voor LitLab, dan verzoeken wij u contact op te nemen met info@litlab.nl. Wij zullen u ondersteunen bij het schrijven van een proef. Geef uw tekst bij voorkeur vorm in de stappenstructuur zoals die hierboven beschreven is. Houdt daarbij rekening met de volgende richtlijnen:

- Elke stap van de proef bestaat uit tekst (maximaal 800 woorden per stap) en minstens twee verwerkingsopdrachten.
- Stap 2 bevat drie definities van relevante concepten.
- Stap 3 bestaat uit meerdere opdrachten (vijf tot acht).
- Stap 5 bevat een lijstje van tenminste 3 suggesties voor 'verder lezen'. De artikelen moeten vrij toegankelijk zijn, ofwel op het Web, ofwel via LitLab.

Uiteraard is er altijd ruimte om af te wijken van de bestaande structuur. Laat het ons weten als u een andere invulling in gedachte heeft. Ga voor inspiratie naar www.litlab.nl/proeven.